

BOKKENRIJDERS BELIEVEN BELGIË (17)

Hans Hermans

Hoofdstuk XIV Vastenavond versus Carnaval (3)

Eerder konden we lezen, dat tijdens fastelavond ketelmuziek en andere kakofonische ‘concerten’ ten gehore gebracht werden. Een typerend instrument was de *foekopot*, afgeleid van foeken, fokken of stoten. Ook in Sint Geertruid wordt De Bongard gelezen. Mevrouw Wijnands deelde mede, dat in die plaats de foekopot, ook *roebelspot* genoemd, nog steeds bestaat. Op carnavalsdinsdag trekt de (lagere) schooljeugd met roebelspotten langs de deuren en vraagt om spek en/of eieren. Op een centrale plaats wordt spek en ei gebakken als traktatie voor de kinderen. Het is een onschuldig vermaak, dat we niet kunnen vergelijken met de uitpattingen van volwassenen, zoals die eeuwen geleden plaats vonden.

14.4. RK Kerk

14.4.1 Sober en mollig

In de tijd van Benedictus van Nursia (480-547) was onze streek vrijwel onbewoond en was er van fastelavond waarschijnlijk geen sprake. Benedictus, de vader van het kloosterleven, was een geestelijke, maar geen ‘geestige gezelschap’. Sterker uitgedrukt, hij had een hekel aan humor. In het zesde hoofdstuk

Ora et Labora (bid en werk). Hij was erg streng, daarom probeerden zijn monniken hem te vergiftigen. Ook in het Karolingische

Benedictus van Nursia door Fra Angelico

van zijn kloosterregels was geen plaats voor het luchthartige leven. Voor hem gold vooral

Benedictus van Nursia

dichtwerk ‘*De habitu et conversatione monachorum*’ lezen we: ‘Obscene woorden, schandelijkheden, zaken die beroering

veroorzaken en evenzo het lachen, moeten vermeden worden als is het slangengif !' Er viel niets te lachen in die tijd en de *fastelavondfeesten* van onze voorouders, mogen we in geen enkel geval vergelijken met een hedendaagse humoristische carnavalsoptocht. De uitpattingen waren een doorn in het oog van de Kerk, zodat fastelavond in 742 verboden werd. We weten dat de geest gewillig, maar het vlees zeer zwak is. Het feest helemaal uitroeien bleek een onbegonnen zaak en de Kerk probeerde door *syncretisme* het feest onder controle te krijgen. Sommige priesters waren zeer streng, anderen iets gematigder en vonden het minder erg als het zaad maar niet verspild werd. Of om met de bijbel te spreken: 'Het zaad mag niet op onvruchtbare rotsen terecht komen !' (...) Maar daar dacht de bekende

Benedictus van Aniane

Karolingische kloosterhervormer Benedictus van Aniane (ca.750-821) heel anders over en beweerde: 'Aangezien de Heer de mensen, die nu lachen zal veroordelen, is het zonneklaar, dat er voor de gelovige ziel nooit een tijd van lachen bestaat !' (...) Dan maar schransen dachten de monniken, want in die tijd at iedere kloosterling per dag (omgerekend) 7375 calorieën. Als we weten dat dit drie maal meer is, dan bij de gemiddelde hardwerkende man van tegenwoordig, dan mogen we overtuigd zijn, dat de mollige monniken niet sober waren.

14.4.2. Vastentijd en bijbel

Voor onze voorouders viel er een veertigdaagse vastentijd tussen 12 november en Kerstmis en tussen Aswoensdag en Pasen. Op veel plaatsen was 11 november terecht een 'vastenavond', waarbij het snoeihout in

brand gestoken en de foekepot bespeeld. De vastentijd tussen 12 november (Sint Maarten) en Kerstmis, werd weliswaar door de Kerk

***Mozes met de 10 geboden
door Gustave Doré***

afgeschaft, maar het Sint Maartenvuur is op veel plaatsen bewaard gebleven. In minder katholieke streken werd het 'vuur' verplaatst naar *Halloween*. Ook de vastentijd voor Pasen werd inmiddels afgeschaft, maar de liturgische kleur 'paars' wordt nog steeds gebruikt. In de bijbel lezen wij dat het uitverkoren volk van Israël, veertig lange

Sint Maartensvuur

jaren door de woestijn trok op weg naar het Heilige Land. Daar zijn de Palestijnen nog steeds niet gelukkig mee. Het getal veertig komen wij in de bijbel tegen, want Jezus vastte veertig dagen in de woestijn. We

moeten echter ook constateren, dat er aan de oorspronkelijke bijbel in het algemeen en vastenavond in het bijzonder, veel veranderd werd. De Tien Geboden van de RK Kerk zijn niet meer de decaloog uit de bijbel, die Mozes op de berg Sinaï van God persoonlijk ontving. Het is niet bekend door wie, waarom en wanneer het tweede gebod kwam te vervallen. Daarvoor kwam een gemodificeerd negende gebod in de plaats. In de oorspronkelijke bijbel, ervaren wij alle denkbare emoties, want het sacrale boek is doortrokken van mentale liefde, maar ook van fysieke seksualiteit. De ene keer op een ontroerende wijze door middel van het Hooglied van Salomon, een andere keer buitengewoon realistisch, bruut en shockerend.

14.4.3. Bijbel en moraal

De gemodificeerde versie van *Lot* vertelt dat hij (Lot) een neef van Abraham was, die samen naar Kanaän, in het dal van de Jordaan trokken en in Sodom gingen wonen. Bij de verwoesting van Sodom en Gomorra, werden Lot en zijn gezin gered. Maar tegen alle verboden in, keek zijn nieuwsgierige vrouw nog een keer om en werd in een zoutpilaar veranderd... De moraal van het verhaal: Nooit ongehoorzaam en nieuwsgierig zijn ! Maar in de oorspronkelijke bijbel (*Genesis 19*), staat het verhaal ietwat anders. Lot bood in zijn huis te Sodom twee mannen onderdak aan. Knullen uit de omgeving wensten ook een 'relatie' met de twee vreemdelingen en

Lot ontvlucht met zijn gezin Sodom

probeerden Lot's huis binnen te dringen. Om dat te voorkomen, bood Lot die kerels zijn twee (nog) onbeslapen dochters aan, met de woorden: 'Laat mijn gasten met rust, maar doe met mijn maagdelijke dochters wat gij wilt !' (...) De moraal van het verhaal: Gastvrijheid gaat boven alles ! In de Nederlandse literatuur kwam *sodomie*, afgeleid van de plaatsnaam Sodom, terecht als een ander woord voor bestialiteit, maar in de Engelse is het een synoniem voor homoseksualiteit. Dat de vrouw van Lot in een zoutzuil veranderde is bekend, maar dat Lot vervolgens bij zijn twee dochters een kind

De profeet Ezechiël verkondigt bronstige verhalen

verwekte is minder bekend. Het ene zoontje heette Moab en het andere Ben-Ammi, zij werden respectievelijk stamvader van de Moabieten en de Ammonieten. We blijven nog even bij de bijbel

en lezen de bronstige taal die profeet Ezechiël verkondigde. Daar wordt de relatie tussen God en zijn volk, verbeeld door het huwelijk van de zusjes Ohola en Oholiba, die met dezelfde man getrouwd waren. In het begin liep het soepel, maar iets later hunkerden de mandsolle meiden naar hun vroegere minnaars in Egypte, die volgen de bijbel zo zwaar geschapen zijn als ezels en hun zaad lozen als hengsten. (...) De lezer vraagt zich terecht af, of dit profetisch, pornografisch of alleen maar sarcastisch is ?! De moraal van het verhaal ? Seksualiteit en vastentijd waren onlosmakelijk met de sacrale bijbel, maar ook met de middeleeuwse vastenavond verbonden. Zaadverspilling was een groot misdrijf, seks gericht op voortplanting een vergeeflijke misstap. Bij joden en sommige protestantse religies, staat de oorspronkelijke bijbel nog steeds op de 'bovenste plank'. Feministes zijn overtuigd dat de oorspronkelijke bijbel op de begeerten van de man gericht is. Feitelijk klopt dat niet, nu wij van de ondubbelzinnige neigingen van de zusjes Ohola en Oholiba op de hoogte zijn...

Het verbaast niet, dat belezen mensen in de middeleeuwen zich aan de historische bijbel spiegelden, want geen enkel werk is menselijker dan het boek der boeken.

14.4.4. Concilies en Synodes

In het zuiden van Europa, waar het vrolijke vruchtbaarheidsfeest al veel eerder gevierd werd, deed de Kerk tijdens concilies en synodes moeite om orde op zaken te stellen. Vreemd genoeg kwam het onderwerp niet ter sprake tijdens de kerkvergaderingen m.b.t. kerkrechtelijke en liturgische aspecten van de Byzantijnse ritus. In kerkelijke zin betekent *Byzantijns* alles wat betrekking heeft op de beginselen sinds 451. Wel is bekend dat Ceasarius van Arles (470-542), in 510 de heidense gebruiken veroordeelde en een index liet schrijven met de naam *Indiculus superstitionum et paganiarum*, waarin alle heidense en bijgelovige zaken verboden werden. Tijdens de *Synode van Leptines* in 742 werd kond gedaan, dat mensen die in het voorjaar door huiveringwekkende

Onthouding tijdens de vasten niet alleen van vlees maar ook van vleselijk genot

handelingen de winter verdrijven, heidenen zijn. De Kerk beschouwde het als haar plicht de 'vuiligheden' te bestrijden en deed er dus alles aan, om van het heidens *joelfeest* en de Germaanse *fastelavond* een religieuze gebeurtenis te maken, zodat via de zogenaamde *kerstening* de vunzige vruchtbaarheidsviering als semi-getolereerde

vastenavondviering geïntegreerd werd. De Kerk nam, uit opportunistische overwegingen, veel van die uitermate moeilijk uitroeibare volksgebruiken over. *Syncretisme* noemde men dat. Oerheidense aspecten werden in een christelijk jasje gestoken en opgehangen aan de duizendhakige kapstok van het ware geloof. Voor het begin van de veertigdaagse vasten en onthoudingstijd, mochten de teugels een beetje gevierd worden. Onthouding betekende feitelijk, afscheid van vlees. Dat gold aan tafel, maar meer nog in bed... Een 'schriftgeleerde' schreef overtuigend: 'Gij hoeft niet bepaalde voedingsmiddelen, die de mens tot spijs strekken, te verfoeien, maar gij moet het zingenot beteugelen !'(...) In Italië sprak men in dit opzicht zeer terecht over *carne vale* en ook dat betekent: Afscheid van vleselijk genot.

14.4.5. Roezemoezige maandag

Eeuwenlang was er niet alleen een vastentijd voorafgaande aan het hoogfeest van Pasen maar ook een 'paarse' tijd voor de Kerst. In de meeste katholieke kerken wordt ook nu nog de paarse vastenkleur in de adventstijd gehandhaafd, om met Kerstmis plaats te maken voor 'wit'. Die veertigdaagse vasten- en onthoudingstijd begon meestal op 12 november, zodat op de *Elfde van de Elfde*, de bloemetjes nog een keer buiten gezet konden worden. Die datum had vanwege zijn magische cijfercombinatie, door de eeuwen heen, een bijzondere betekenis, temeer het de naamdag is van Sint Martinus. In lang vervlogen tijden reed voor het begin van de winter Wodan te paard door de straten. Het *syncretisme* droeg zorg, dat de heidense

Heeft Wodan aan de basis van Sint-Maarten gestaan?

Wodan van het paard gehaald en zijn plaats door Sint Maarten ingenomen werd. Het gebruik kon zich in Aken tot in de late middeleeuwen handhaven en via een document kwam men ook de route aan de weet: Via Gracht (thans Kupferstraße), Kühgasse (thans Kreuzherrenstraße), Beduinenwinkel, Markt, Fischmarkt, Annastraße en via Mörngenstraße naar Burtscheid.

Maar volgens andere *carnavalogen* hebben Wodan en zijn opvolger Martinus niets te maken met 11 november. Sommige mensen weten beslist, dat de afkorting E.L.F. aan de Franse tijd gekoppeld moet worden en afgeleid werd van: *Egalité, Liberté en Fraternité*. Maar voor de Fransen stond *Liberté* op de eerste plaats. Volgens iemand anders werden de wetten die betrekking hadden op zothed verwoord in paragraaf 11 van een Franse wet uit die tijd. Laten we het maar houden op de feestdag van Sint Maarten, voorafgaande aan de veertigdaagse vasten voor Kerstmis, want daar komen we het verste mee.

De scheepskar met zotten carrus navalis

Lang voor de Franse tijd, op 11 november 1381, organiseerde Adriaan graaf Von der Marck, een groots gemaskerd feest op zijn burcht Kleef (Moers-Kleve), waaraan 35 jonge edelknapen deelnamen. Zij protesteerden tegen de hooghartigheid en protserigheid van kerk en adel. Hiermee provokeerden zij hun ouders, die van mening waren dat *vastenavond* (en vasten), niet passen bij het blauwbloedige leven. Van adellijk 'blauw' moesten de knapen niks hebben en pavoiseerden hun *Carris Navalis* (scheepskar) met rood-geel-groene vlaggen.

Hoe zij aan die Latijns-Amerikaanse kleuren kwamen staat in de sterren... Met hun scheepskar togen zij, net zoals wevers uit Inda (Kornelimünster) dat reeds in 1133 deden, naar Maastricht en lieten zich door feestvierders bejuichen en bejubelen. De adellijke knapen waren verstandig genoeg, om niet verder naar Sint-Truiden te trekken... Ook hier proeven wij het omkeerprincipe. In die vermeend goede oude tijd, zaten Kerk en zotten, letterlijk en figuurlijk, in één bootje. Het is bekend dat pastoors, gezeten op een scheepskar, door het volk op ongenadige wijze beledigd werden, want het was omgekeerd functioneel en behoorde bij vastenavond. De overheid was het daarmee niet altijd eens, zodat het in veel steden verboden was om op 11 november met een 'spotschuit' door de straten te trekken. Tijdens de elfde-van-de-elfde 2008 was in Maastricht de duivel los. Wethouder voor Evenementen Jean Jacobs (PvdA) zei: 'Wat zo'n elf jaar geleden begon als een dagje ambtenarencarnaval, heeft zich tot iets ontwikkeld wat wij in Maastricht niet willen. Het is mensonterend wat ik gezien heb. Maastricht lag er een dag later bij als een mooie vrouw over wie een strontkar was heengereden !' (...) De heer Jacobs zou eens een reisje naar Keulen moeten maken, als daar op carnavalsmaandag de laatste praalwagen van de *Ruusemondagszoch* voorbij is... 'Ruuse' is natuurlijk niet afgeleid van roos, maar van 'rasen und toben' (roezemoezen en te keer gaan !). Het mooie in Keulen is, dat in minder dan één uur na de festiviteit, alles weer 'gelikt' schoon is. Dat is een aspect van de befaamde *Deutsche Gründlichkeit*, waar de Maastrichtenaar niets van begrijpt.

14.4.6. Omkeerritueel

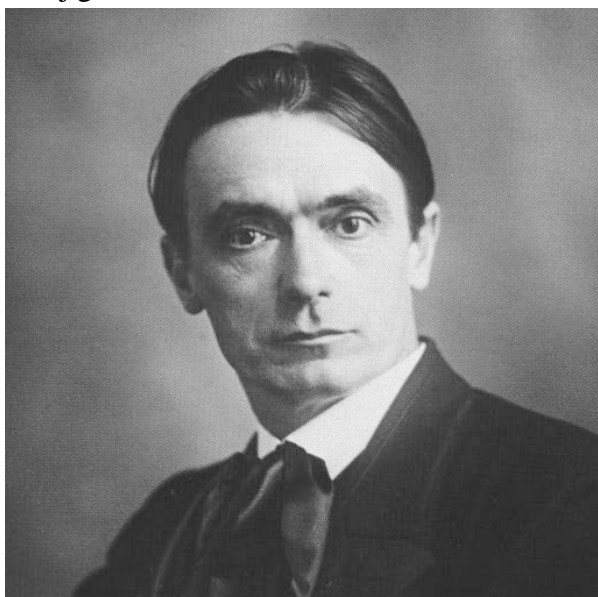
In sommige kloosters werden jonge broeders tot *zottenabt* benoemd. De mijter op zijn hoofd werd een kwartslag gedraaid en was dan een zottenkap. Later werden er belletjes aan bevestigd. Niet alleen in de kloosters, maar ook in de parochies werd gevierd en moesten de pastoors het ontgelden. Het standsverschil werd opgeheven, de horigen vierden samen met de heren op voet van gelijkheid. Tijdens het feest kwamen de knechten op de eerste plaats en speelden dan

de rol van zottenbisschop of ezelspaus. Op een spotschuit of scheepskar werden zij door de plaats gereden. Abten en monniken, pastoors en gelovigen verbroederden zich; alles kon en alles mocht. Iedereen was vermomd en in Aken zeiden mannen tegen vrouwen: *'Doe lekkersje, doe lekkersje, wat doe has, jift 't nit bij e bekkersje !'* Overal was er sprake van een omkeerritueel om zich aan de duivelse toorn te onttrekken. Rijke mensen waren overtuigd dat het 'boze oog' tijdens de winterzonnewende op hen gericht was en wilden het gevaar ontlopen door zich tijdens vastenavond te verkleeden in een pover persoon. Steeds was vastenavond een feestelijke periode van chaos en wanorde, hetgeen uiteindelijk op Aswoensdag leidde tot herstel van de normale regels. Maar naast deze pseudo-astrologische wetten bestonden ook astronomische wetten. Hiermee bedoelen wij de cyclus van de maan en de hieraan biologisch gekoppelde 'regels' die toentertijd *maanstonde* genoemd werden.

14.5. Volle maan

14.5.1. Rudolf Steiner

Het is bekend dat de maan grote invloed heeft op eb en vloed. Maar we weten nog steeds niet, waarom de maan ook invloed heeft op ons slaappatroon en de zogenaamde maanstonde, die ook menstruatie, ongesteldheid, regels, periode, klodden en klatsj genoemd wordt. We weten ook dat

Antroposoof Rudolf Steiner analyseerde de invloed van de maan

vrouwtdjesdieren tegenover mannetjes, instinctief duidelijk maken wanneer ze vruchtbaar zijn. Maar dieren weten niet, dat de geslachtsdaad de geboorte van een nieuw wezen tot gevolg kan hebben. Bij de mens is het net andersom, niet de ovulatie, maar de menstruatie is merkbaar. In de loop der tijden heeft de evolutie, gekozen voor een 'omslagpunt'. Bij veel diersoorten is de vruchtbaarheid gebonden aan de toename van het zonlicht en de daaraan gekoppelde seizoenen. Maar bij de mens, speelt de maan een rol bij de maan(de)lijkse cyclus. De bekende antroposoof Rudolf Steiner (1861-1925, schreef dat de schijn gestalten van de maan een zeer grote invloed hebben op mensen en planten. Hij is ontdekker en pleitbezorger van de thans aanvaardbare biologisch-dynamische landbouwmethode. Steiner kwam ook aan de weet, dat de maan niet alleen invloed heeft op de cyclussen (maanstonden) van de vrouw, maar ook invloed heeft op de mannelijke biologie.

14.5.2. Maankalender

De maan met invloed op de vruchtbaarheid

In de middeleeuwen praatte men niet over menstruatie, maar over *maanstonde*. Let wel, niet over 'maandstonde', zoals tegenwoordig veelal geschreven wordt. In de Indogermaanse taal, de basistaal van alle Germaanse talen en dialecten werd geen verschil gemaakt tussen *maan* en *maand*. In beide gevallen werd over *menot* gesproken. Het Oudhoogduits bracht daar verandering in, door de maan *mano* doch de maand *manad* te noemen. Nu blijkt opnieuw, dat ons Ripuarisch dialect dicht bij de Indogermaanse basis staat, want als wij spreken over *mond*, kan dat zowel maan

alsook maand betekenen. Van de Taaladviesdienst vernam ik, dat het begrip *menstruatie* afgeleid werd van *menstruum*, hetgeen we moeten vertalen met 'het maandelijks'. Het Woordenboek der Nederlandsche Taal (WNT) sprankelt ook niet van duidelijkheid en schrijft: 'De spelling 'maanstonde' staat ook in verband met het geloof dat men dit verschijnsel uit den loop der maan moest verklaren: dit wordt bestreden b.v. door Palfyn en door Berkhey. (...) Waarom is het zo moeilijk, want de oervolken kenden wel een maan maar geen januari enz., zodat het begrip *maanstonde* de voorkeur geniet. In de moderne Franse taal is de maan *la lune* en de maand *le mois*. We weten ook dat er in het Romaanse dialect van Luik sprake is van *à s'leune* (*ze heeft de tijd van de maan*).

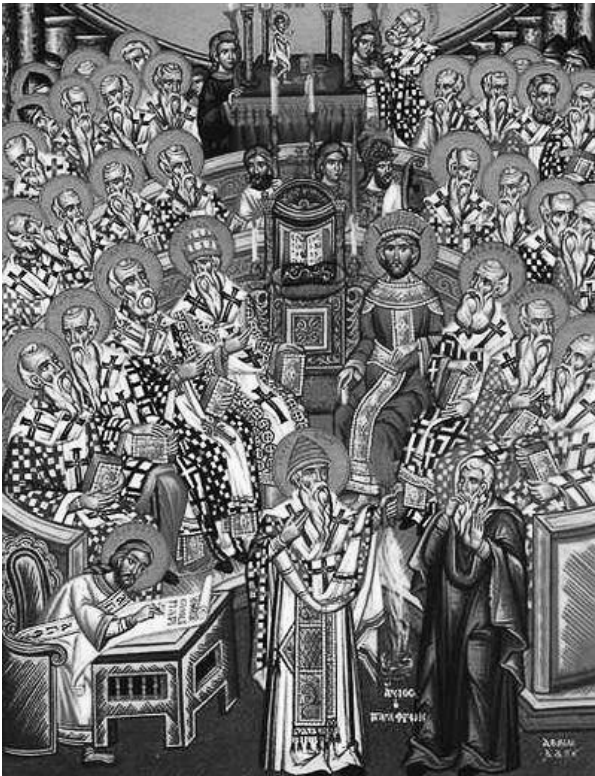
Menstruatie en maanstonde

Tegenwoordig kunnen wij over dit onderwerp vrijelijk praten en schrijven. Maar dat is niet vanzelfsprekend, want bij de joden rust er nog steeds een taboe op dit onderwerp. Feministes proberen daar een einde aan te maken en noemen zich bij voorkeur *menstrueel activisten*. Zij houden zich bezig met o.a. de gezondheid en sociale aspecten van het taboe op de maanstonde bij sommige culturen. Maar hoe is het gesteld met de schrijvers van heemkundige woordenboeken? Vooralsnog is het onverklaarbaar, dat sommige auteurs van heemkundige woordenboeken zich hardnekkig aan dat taboe vastklampen. Dat

geldt vooral voor de woordenboeken van de Ripuarische taalgebieden, Aken, Kerkrade en Simpelveld-Bocholtz. Die reppen met geen woord over de 'periode'. Hoe anders in aanpalende gebieden: In de 'diksjenaer' van Maastricht lezen we de synoniemen: regels, malie en maanjel. Ook voor de Belgen is deze broze biologie niet in het minst gênant. De 'dictionnaire' van Luik schrijft: *à s'leune* (maanstonde), *régues* (regels) of *elle èst d'siranje* (zij is ongesteld). Zelfs het dorpje Gemmenich weet het in zijn 'diksjonäär' duidelijk te verwoorden: Menstruatie = '*An de daag koome*' (...) De *maanstonde* is niet gebonden aan een steeds terugkerende vaste datum van iedere volgende maand, maar die datum schuift iedere maand een paar dagen naar voren. Dat komt omdat de maancyclus een paar dagen korter is dan de kalendermaand. De menstruatie loopt vrijwel parallel met de schijn gestalten van de maan en heel vaak valt de maanstonde tijdens 'volle maan'. Maar volgens de bekende Oostenrijkse filosoof, pedagoog en grondlegger van antroposofie Rudolf Steiner, is de mens zo ver geëvolueerd, dat hij (lees zij) zich los maakt van natuurlijke ritmes en haar maanstonde op veel plaatsen niet meer in overeenstemming is met de maancycli. De vrij logische onvruchtbare periode tijdens de maanstonde (volle maan), resulteerde in een optimale eirijping tijdens de ovulatie (nieuwe maan). De Kerk koppelde volle maan aan Pasen en het is niet toevallig dat de 'nieuwe maan', de vruchtbare tijd, aan vastenavond gekoppeld werd. Inmiddels leeft bij sommige religies de *maankalender* meer dan onze *maandkalender*. Niet alleen de joden en islamieten hanteren een *maankalender*, maar in 1993 ontwikkelde ook de spirituele leider José Argüelles van de *New Age beweging*, op basis van de Mayakalender, een dertien-manenkalender, bestaande uit 13 maanden met 28 dagen. Wat moeten wij daarmee in het kader van vastenavond, zullen een aantal lezers zich afvragen?! Omdat diverse concilies, Pasen aan een *volle maan* en Aswoensdag aan een *nieuwe maan* koppelden, zijn die twee feestdagen niet alleen religieus en astronomisch, maar ook biologisch met elkaar verweven.

14.5.3. Volle maan met Pasen

Al vrij vroeg merkte de Kerk, dat verbodsbepalingen soms een averechtse uitwerking hebben. Geleidelijk aan

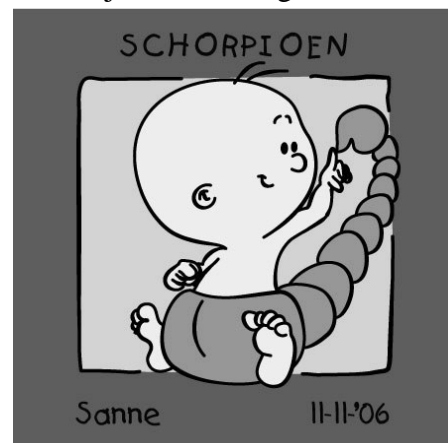
Diverse concilies waaronder dat van Nicaea beslisten over de vastentijd en wanneer Pasen plaats zou vinden

christianiseerde men de heidense gebruiken, door ze een plek te geven in de kerkelijke liturgie. We weten dat niet alleen de paasdatum, maar ook de daaraan gekoppelde aswoendagdatum variabel is. De oorzaak moeten we zoeken bij het *Eerste concilie van Nicaea* (325), waar wijze mannen probeerden om een bekende astronomische cyclus, met zijn bekende biologische wetten, aan religieuze richtlijnen te koppelen. Net als heidenen bij hun zonnwende, ging ook de Kerk op zoek naar hemellichamen en bepaalde dat Pasen gevierd moet worden op de zondag na de eerste 'volle maan' in de lente. Aanvankelijk werd er alleen gevast in de *Goede Week*, maar n.a.v. dit concilie kwamen de veertig dagen voor Pasen in zwang, als vastentijd. Paus Gregorius de Grote (ca. 540-604) stelde voor, dat de vasten voortaan 46 dagen voor Pasen zou moeten beginnen, maar dat zondagen geen vastendagen zijn. In 787, tijdens het *Tweede concilie van Nicaea*, werd de duur van de

vasten vastgesteld op 40 effectieve werkdagen. Het gebeurde in die tijd, dat de term *fastelavond* veranderde in *vastenavond*. Het is best mogelijk dat toen naar tijd en ruimte de begrippen; vastelavond, zottenfeest, narrenfeest, ezelsfeest en vastenavond, door elkaar gebruikt werden. In 1091, tijdens de *Synode van Benevento*, werd het systeem nog eens herzien. Omdat de lente soms op 20, soms op 21 maart begint, koos de Kerk voor de laatste datum. Veertig vastendagen hieraan vooraf, plaatste de Kerk de Aswoensdag. Als Pasen op de eerste 'volle maan' op of na 21 maart valt, dan valt nolens volens vastenavond meestal tussen 10 en 26 februari, met uitschieters naar 1 februari en 7 maart. Als er rond Pasen 'volle maan' is, dan leert een eenvoudige rekensom, dat er rond vastenavond 'nieuwe maan' is. Werde *vastenavond* opzettelijk aan de 'nieuwe maan' gekoppeld? Nieuwe maan, was bij vrouwen, die in enge relatie met de natuur leven, de tijd van de *ovulatie*; de optimale eirijping. Vastenavond en vruchtbaarheid, een ideale combinatie? Op deze vraag kan niemand een zinnig antwoord geven, want de concilievaders hebben dat geheim mee in hun graf genomen.

14.5.4. 'Zoen werd schorpioen'

De (on)-gesteldheid had overigens verstrekkende gevolgen, want naar aanleiding van de vrolijke en vooral vrijpostige vastenavondviering, werden tegen het einde van oktober tot medio november 'koekoekjes' geboren. In Nederland werd hieraan nauwelijks aandacht geschonken, maar onze

Uit de carnavalszoen werd een kind geboren met sterrebeeld schorpioen

oosterburen kenden hiervoor een tiental triviale termen: balg, bankert, denkzettel, gampel, hobelspäne, kuckucksei, mantelkind, mauser, novemberkind en vergissmeinnicht. Soms wordt ook over *schorpioen* gesproken, dat is het sterrenbeeld van baby's die in deze tijd van het jaar geboren worden. In Nederland hoorde ik: 'Het begon met een carnavalszoen en het werd een schorpioen!' Om de een of andere paradoxaalere reden, werden de moeders van die baby's 'haagwief' genoemd. De pastoors schreven vroeger nog wel eens in het doopregister *Exceptio plurium*. De ouders die meestal ongeletterd waren, dachten dat het zo hoorde. We worden min of meer verplicht om het 'pikant patrimonium' te veroordelen, maar vergeten wel eens, hoe gevoelig en smartelijk tegenwoordig de feitelijkheden rondom *ivf* zijn: seks op afspraak, pijnlijke onderzoeken, hormoonkuren, eicelpuncties gecombineerd met *artificiële inseminatie*. Het leven van de onvrijwillig kinderloze stellen wordt beheerd door de medische agenda en de weg van misselijke miskramen. Waar ligt de grens tussen ongekunsteldheid en kunstmatige ethiek? Wie zijn wij, om dat te beoordelen?

14.6. Middeleeuwen

14.6.1. Vroege Middeleeuwen

In Duitstalige boeken lezen we nog wel eens dat Karel de Grote een Duitser was. De waarheid gebiedt te schrijven dat het begrip 'Duits' voor het eerst in Latijnse vorm *Theodiscus* in 786 in Engeland gebruikt werd. De Engelsen namen het begrip zeer ruim, want ook wij in Nederland zijn 'Dutch people'. Karel de Grote was noch Duits noch Dutch, hij werd hoogstwaarschijnlijk tussen Jupille en Herstal geboren en was dus een echte Waal. Als Germanen en Romanen verstandig zijn, geven zij toe, dat er met betrekking tot de geboorteplek van Karel de Grote geen bruikbare informatie ter beschikking staat. Het neemt niet weg dat vanuit Duits perspectief de grote Frankenkoning een edele Germaan was. In het boek *Der Weg zum Reich* staat woordelijk: '*Karl steckte sich ein hohes Ziel; er wollte ein großgermanisches Reich bilden. Die Lombardei wurde eine germanische Provinz. Zur Foerderung der Muttersprache, die er als*

Germane liebte, galt in seinem Heerbann, eine einheitliche deutsche Befehlssprache'.
(...)

Karel de Grote was geen Duitser

Dat is natuurlijk bare nonsens, want tegenwoordig weet niemand meer welke 'commandotaal' er toen gesproken werd en dat houwdegen-Karel zich voor lyriek interesseerde is meer dan verbazingwekkend. Wel is bekend dat er tijdens het *Concilie van Frankfurt (794)*, in kapittel 52 sprake is van het gebruik van de volkstaal tijdens een liturgische dienst. In dat kapittel staat woordelijk: '*Niemand mag overtuigd zijn, dat God alleen in Latijn, Grieks en Hebreeuws*

aanbeden mag worden, want in alle volkstalen kan de mens God aanbidden en wordt zijn gebed verhoord als hij eerlijk bidt !' (...) Maar ook thans, meer dan twaalf eeuwen later, zijn er nog steeds pastoors die grote moeite hebben met de taal van het volk. Het is minder bekend, dat er in de tijd van Karel zogenaamde 'biechtboeken' gebruikt werden met aantekeningen over de vastenavondviering. In de biechtstoel kreeg de gelovige de vraag gesteld of hij/zij zich tijdens de dulle dagen als oud wijf of als dier verkleed had. En daarna de vraag op welke wijze men zich misdragen had? Helaas is weinig bekend over vastenavond aan het hof van Karel de Grote. We weten wel dat in de middeleeuwen, voor het begin van de zeer strenge vasten- en onthoudingstijd, buitensporig gedronken, gegeten en gevreeën werd.

Statue of Charlemagne

Ten tijde van Karel de Grote waren er al dulle dagen voor de vastentijd

14.6.2. Late middeleeuwen

In 1431 vond er een concilie plaats te Bazel onder leiding van paus Eugenius IV (1383-1447), met als punt één op de agenda, het reilen en zeilen van Friedrich III (1415-1493). Die was koning van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie en toonde buitengewoon veel

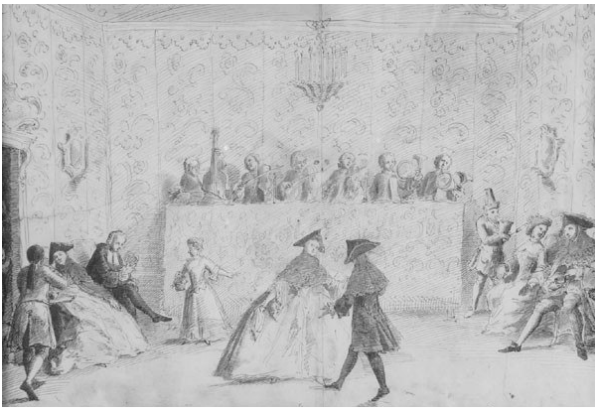

Onder paus Eugenius IV democratiseerde de kerk niet

belangstelling voor de charmes van een dochter van tegenpaus Felix V. Friedrich had lef, omdat hij op de hoogte was van de irreële inkomsten van de paus en wilde die wel eens onder de loep nemen. Een zeer pijnlijke affaire, zodat er 1445, tijdens een rijksdag te Frankfurt, pogingen ondernomen werden om de vuile was binnen te houden, door paus en koning te verzoenen. Zonder enige vorm van controle, kon Rome in het algemeen en de pausen in het bijzonder hun gewoonlijke gang gaan. Tijdens die Rijksdag in 1445 ageerde de Kerk opnieuw tegen de viering van vastenavond. Diverse theologen schreven over te uitbundige obsceniteiten en er werden alweer eens een aantal verbodsbepalingen uitgevaardigd. Paus Eugenius IV stierf in 1447, Friedrich werd keizer in 1452. Pogingen te Bazel om het democratiseringsproces binnen de Kerk te bevorderen, liepen alweer op niets uit.

14.6.3. Reformatie

Door toedoen van hervormers zoals Luther (1483-1546) en Kalvijn (1509-1564) kwam er in het begin van de 16^e eeuw op veel plaatsen een einde aan de uitgedoste uitbundigheid. Protestanten protesteerden fel tegen alles wat katholiek was en waren de felste tegenstanders, als het om vastenavond ging. In de door geuzen geregeerde gebieden werd het feest verboden, anders in aanpalende katholieke landen, waar vastenavond populair bleef. Adel en elite distantieerden zich van de boertige bende, zodat in die kringen een vastenavondcultuur op niveau met *bal masqué* ontstond, waarbij de vermomde aanwezigen elegante avondkleding droegen en champagne dronken. Daar waar het mogelijk was, b.v. in de katholieke gebieden, genoot het

Het gemaskerd bal was een elitaire manier om carnaval te vieren

boerenfolk van het plattelandsvermaak, dat echter door de overheid als een ordinaire subcultuur beschouwd werd. In de oude bisschopssteden Keulen en Maastricht, en in de nieuwe episcopaten Aken en Roermond, kwam *vastenavond* niet meer van de grond, maar wist *carnaval* zich in het begin van 19^e eeuw te ontplooien. Waarom het in de bisschopsstad Luik niet lukte weten we niet. Vreemd genoeg wordt er in Basel, een calvinistische stad, uitbundig carnaval gevierd.

14.6.4. Morgenstraich

De *Basler Fasnach* vindt plaats van maandag tot donderdagmorgen na Aswoensdag. Het feest werd reeds in de middeleeuwen gevierd, maar de Reformatie maakte er een einde aan. In 1804 brachten moedige burgers het feest opnieuw in de belangstelling, tegen de zin van

het stadsbestuur. In 1830 werd de *Fasnach* op straat verboden, maar sinds 1835 wordt het groots gevierd. Tegenwoordig is dit het grootste volksfeest van Zwitserland en 2009 namen meer dan 20.000 gemaskerde personen hieraan deel. Op maandagmorgen om vier uur begint het feest met de *Morgenstraich*, waarbij piccolofluitspelers en trommelaars, door de verduisterde binnenstad trekken. De zogenaamde *cliquen* (groepen) voeren lantaarns met zich mee en drie meter grote figuren, die van binnenuit verlicht zijn. Niet zelden verbeelden die figuren op sarcastische wijze allerlei gebeurtenissen uit het afgelopen jaar. Op woensdagmiddag is er een grote optocht die veel belangstelling trekt en waaraan alle *cliquen* deelnemen. De mensen zijn wel verkleed, maar niet geüniformeerd, hetgeen in Basel *Charivari* genoemd wordt. Interessant is ook het zogenaamde *Gässele* waarbij individuele gemaskerde personen of kleine groepen, trommelend, fluitend en schuifelend, door de steegjes van de oude binnenstad trekken. Dat gewone burgers en bezoekers er schuifelend achteraan gaan is een fenomeen.

De Morgenstraich tijdens de Basler Fasnach

14.6.5. Luther en Kalvijn

Luther (1483-1546) hield niet van vasten en onthouding, dus ook niet van vastenavond. Fundamenteel bij Luthers Leer is, dat men niet door eigen verdiensten (b.v. vasten en onthouding) zalig kan worden, maar alleen na uitverkiezing door God. Goede werken hebben volgens hem geen enkele betekenis ter bevordering van de eigen eeuwige zaligheid. Luther maakte een einde aan het vasten en

zodoende was er ook geen aanleiding meer voor vastenavond. Vasten en vastenavond waren met elkaar verbonden, in die mate, dat men in protestantse kringen er nog steeds van overtuigd is, dat de katholieken het met God op een akkoordje gooiden, door met vastenavond vleselijke lusten bot te vieren om vervolgens 40 dagen geen vlees aan te raken...

De calvinisten bestreden de vastenavondgebruiken

Ook de invloed van Kalvijn (1509-1564), die andere bekende reformator, aan wie Holland zijn hart en ziel verpandde, mogen we niet onderschatten. Nog feller dan Luther, keerde hij zich tegen vastenavond. Kalvijn was het toonbeeld van werklust en plichtsbetrachting, armoede en zuinigheid, maar helaas ook de promotor van de door katholieken zo verguisde 'zwarte-kousen-mentaliteit'. Toen 'Noordelijk Nederland' protestant werd, regende het ge- en verbodsbepalingen. Overal kwam er een einde aan de vrolijke vastenavondgebruiken. Wat Rome niet voor elkaar kreeg, lukte de reformator zonder moeite. Nu zouden we kunnen denken, dat de katholieke *Contrareformatie* van repliek diende, maar dat gebeurde niet. Die stond onder regie van de jezuïeten, die vastenavond een heidens spektakel noemden. De in

Nijmegen geboren Petrus Canisius (1521-1597), ook een jezuïet, dacht er in 1572 anders over. Hij benadrukte: 'Vastenavond kun je niet afschaffen, maar de gelovigen

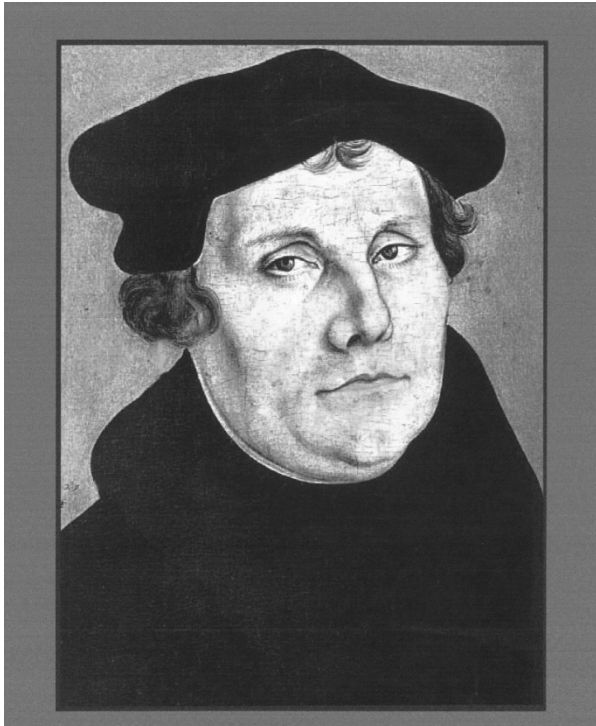

Jezuïet Petrus Canisius predikte christelijk vermaak

moeten zich tijdens die dagen christelijk vermaken !'

In 's-Hertogenbosch werden vastenavondvieringen na 1690 verboden, maar in 1696 schreef het stadsbestuur: 'Groote insolentie, moedwilligere ende ongeregeldheden bij daghe ende avonden door masquerades, vermombde ende gedeguiseerde persoonen gepleeght werden' (...) We merken aan die tekst, dat de mensen in die tijd vermomd vastenavond vierden. Priester Ignatius Ertl (1645-1713), die meer dan duizend preken op schrift stelde, gaf te kennen dat de vastenavondviering een duivelse oorsprong heeft. Hij hield er een rare ideologie op na, door te beweren dat *Fasznacht* een equivalent is voor het met alcohol gevulde 'vat' (Fass) dat op duivelse wijze tijdens nachtelijke duisternis geledigd

wordt. (...) Zodoende kwam er ook in Duitsland op veel plaatsen een einde aan het verleidelijke volksfeest. Voor de bewoners van protestantse gebieden, was dit zelfs het ultieme einde. Maar ook in veel katholieke streken van Italië, Spanje en Frankrijk, waar oorspronkelijk uitbundig gevierd werd, kwam er een einde aan het volksvermaak. Dat lag niet alleen aan de Reformatie en Contrareformatie, maar ook aan oorlogen en epidemieën, die het land teisterden.

Luther hield niet van vastenavond

14.6.6. Narrenacademie

Luther was al zeven jaar dood en Calvijn was 44, toen in Dülken, elf kilometer oostelijk van Venlo, een narrenacademie opgericht werd. Dat een molen gebruikt wordt om te malen en er tegenwoordig 'molens' (lees windturbines) gebruikt worden om milieuvriendelijke stroom op te wekken is bekend. Maar dat een windmolen gebruikt werd om een *Narrenakademie* op te richten is heel bijzonder. In de benedenruimte van de molen bevindt zich thans een vastenavonddmuseum. De historische documenten liggen keurig opgeborgen, maar ook andere 'klaarblijkelijke' curiositeiten, zoals een flesje zweet van een ambtenaar, de olielamp van Alladin, het klokhuis van Adams appel, de klisterspuit van het paard van Troje enz. enz.

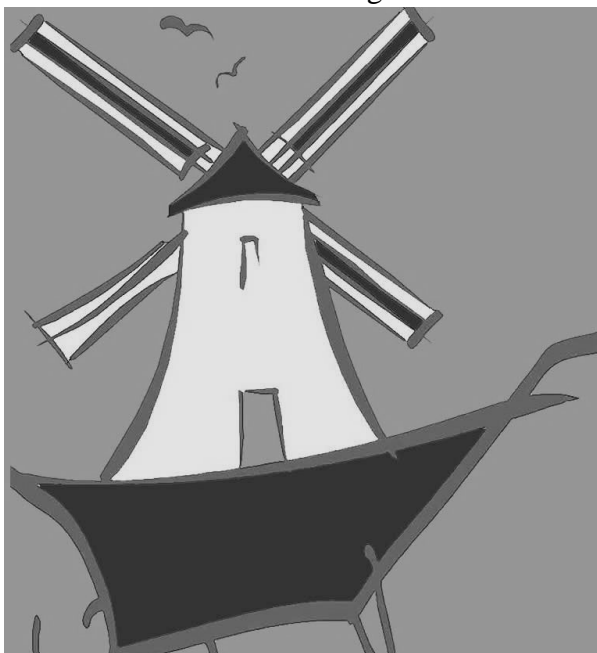
kunnen daar bewonderd worden. De hogeschool werd reeds in 1553 opgericht als parodie op de wetenschappelijk-gezwollen hoogdravendheid. De illustere leden noemen zich *Dölker Jecke* en hebben zonder uitzondering een 'klap' van de wijk, want voordat ze de *Narrenmühle* betreden, rijden zij drie rondjes om de molen op een stokpaardje. De vereniging wil onder geen beding *carnavalsvereniging* genoemd worden, hetgeen niet wegneemt dat het hechte humoristen zijn, met een lichte neiging naar het absurde en het curieuze. Vrijdenkende individualisten, die op zoek zijn naar de bodemloze zin en verheven onzin van het bestaan. Het is niet gemakkelijk om lid te worden, pas als een van de 44 senatoren sterft, komt er een zetel vrij. De keurige karaktervolle kandidaat moet in een oratio, drie door de rector magnificus gestelde vragen op zowel filosofische als badinerende toon beantwoorden. Helaas kon niemand van de senatoren een antwoord geven op de vraag, waarom tijdens de 'drie dolle Dülkense dagen' met de *Pan-Afrikaanse* kleuren rood, geel en groen gevlagd wordt ?! Die kleuren worden ook gebruikt in de landen Ghana, Guinee en Mali. In Limburg worden die drie kleuren, net als Ethiopië, steeds vaker in omgekeerde volgorde gebruikt: groen-geel-rood. *Groen* staat voor het bronsgroene Limburg, *Geel* voor het goudkleurig gerstenat en *Rood* voor de schaamte achteraf...

De Orde van de Narrenakademie Dülken met molen maand uil en stokpaardje

14.6.7. Molenkruiers in Jutphaas

Maar ook Nederland heeft zijn 'molenkruiers'. Wie de naam Jutphaas hoort, denkt eerder aan Fritz Henkel en zijn Persilfabriek, dan aan carnaval. Reeds in de middeleeuwen kwamen de inwoners van Jutphaas, tot de overtuiging, dat rond carnaval een 'klap van de molenwiek' zo gek niet is. De plaats werd voor het eerst genoemd in 1165. Een bijzonder jaartal, toen werd Karel de Grote immers door tegenpaus Paschalis III heilig verklaard. In 1680 brak er een grote brand uit en probeerden bewoners de molenkop te redden. Sindsdien worden de bewoners ook *Molenkruiers* genoemd.

Het kruien van de molen verbeeld in het logo van de KPJ Jutphaas

Binnenkort wordt Jutphaas bij Utrecht gevoegd, maar daar praten de mensen liever niet over. Rituele vastenavondviering met de zottenkap lag de bewoners ooit aan het hart, met commerciële carnaval had het niets van doen. Zoals in alle andere plaatsen waar vastenavond gevierd werd, wisten ook de *Molenkruiers* hoe ze de bloemetjes buiten moesten zetten. Reeds in 1518 vonden daar, voorafgaande aan veertigdaagse vasten, vrolijke vreetgelagen plaats, waaraan 'Trijntje en wijntje' niet ontbraken. Of het omkeerpatroon gehandhaafd werd, of de heer van kasteel Rijnhuizen zich bij die gelegenheid in een knecht verkleedde en ook andere rollen omgedraaid werden is niet

bekend. Waarschijnlijk werd Jutphaas, net als duizenden andere plaatsen in Nederland, een offer van de reformatie. Kalvijn en Luther waren niet gediend van vasten en helemaal niet van vastenavond. Frivole feestelijkheden vrijkopen met een aflaat en een 'vastenkaartje', beschouwden de protestanten als *Rooms bijgeloof*. Ook bij ons in Limburg kwam er een einde aan vastenavond, maar met een andere reden. Tijdens de tientallen oorlogen, hongersnoden en epidemieën, hadden de mensen geen fut meer om te vieren. Zoals we inmiddels weten, werden bij ons de meeste commerciële carnavalsverenigingen pas na de 2^e Wereldoorlog opgericht. Structuur en beleid van de vrijpostige vastenavond in de middeleeuwen en de commerciële carnaval van nu, zijn uiteraard niet met elkaar vergelijkbaar.

14.7. Vieringen

14.7.1. Vermommingverbod

Nu terug naar onze eigen omgeving, waar tegen het einde van de 16^e eeuw een veelvormige 'vastenavondcultuur' bestond. De protestanten mochten het niet en de katholieke elite wilde het niet. In die tijd werd vastenavond uitsluitend door de plattelandsbevolking gevierd, ook al omdat het feest in veel steden verboden was. Op 11 januari 1662 deed de stadsraad van Aken mede dat het ontsteken van vastenavondvuur en het houden van vastenavondrondgangen verboden was. Op 2 februari van dat jaar werd ook het dragen van maskers en andere vermomming ten strengste verboden. Op 23 februari 1705, ten tijde van de Spaanse Successieoorlog, verdrong te Aken een Schotse onderofficier. De tekst luidde: 'Ein schottlandischer unterofficier, der sich in einen Bären verkleidet hatte, weilen es fastnacht war, oben an S. Petters Kirchoff in den Pfoull versoffen.' (...) Tijdens de Zevenjarige Oorlog (1756-1763) kon klaarblijkelijk orgiastisch gevierd worden. Lezen wij nu hoe kroniekschrijver Janssen uit Aken in 1757 vastenavond beleefde: 'Im Februar Gemeine sein sehr ausgelassen allhier Wundersame Wild- und Ausgelassenheit des gemeinen Wesens allhier bei dieser Fastnachtzeit, allerhand Batzereyen,

Schreien, Laufen, Haseliren, Fressen, Saufen, Banquetiren ganze Nachten über Stadd und Gassen.' (...) De vrije vertaling luidt: 'In februari is het gewone volk hier in Aken zeer

Het dragen van maskers werd steeds meer tegengegaan

uitgelaten. Men kan zich alleen maar verbazen, hoe ondeugend hier tijdens vastenavond de mensen zijn. In de hele stad, op alle straten en pleinen wordt gekust (baiser/batzen/bützchen), gebruld, gerend, dwaasheid bedreven, gevreten, gezopen, geschranst en gespeeld gedurende de hele nacht'. Van de heer Dietmar Kottmann uit Aken ontving ik een prachtige anekdote, die ik meteen vertaal: Tijdens de vastenavondmaandag in 1760, die ook *Rohse-Montag* (roezemoezige maandag) genoemd wordt, was er ruzie tussen Akener burgers en Franse soldaten in een café in de Sandkaulstraat. Een kuiper uit Aken sloeg een soldaat tegen het hoofd en smiet een andere op de grond. De kuiper werd gearresteerd, maar de andere mannen wisten te ontkomen. De gewonde soldaat werd naar het hospitaal gebracht, door Franse barbiers en artsen 'geneglegeerd' (genegeerd) en overleed drie weken later. De Franse commandant eiste, dat de dader ter dood veroordeeld zou worden, maar daarmee ging de magistraat van Aken niet akkoord. Die beweerde dat de dood veroorzaakt werd door de onachtzaamheid van artsen en barbiers. Het lukte de magistraat inderdaad om zijn burger vrij te krijgen.

14.7.2. Voeten wassen

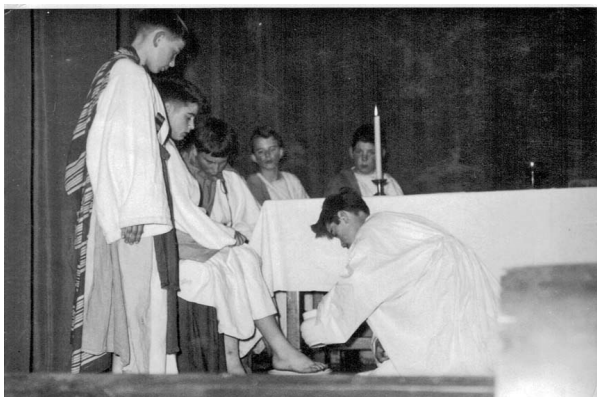
We weten dat de Pruisische regering een oogje dichtkneep, toen in 1823 in Keulen voor het eerst, op bescheiden wijze, carnaval gevierd werd. Natuurlijk wilden ook de kleinere plaatsen en dorpen meevieren, maar daar stak de regering d.m.v. een *Kabinet-Ordre* op 20 maart 1830 een stokje voor. Hierin werd duidelijk gesteld dat vermommen alleen mogelijk is in grotere steden en uitsluitend dan, als er ook vroeger al maskeraden plaats gevonden hadden. Op het boerenland waren in die tijd de volksgebruiken erg primitief en was het gebruikelijk om tijdens vastenavond of kermis, eenden en ganzen met de poten aan een paal te binden, waarna de dieren door de bevolking gestenigd werden. Op 12 januari 1821 verbood het *Landrecht zu Aachen*, het pijnigen en kwellen van dieren. Personen die het verbod overtraden, kregen een boete van 2 Thaler of drie dagen gevangenis. Er heersten toen ook vreemde maar in feite onschuldige gebruiken, zoals de voetwassing

Het was een gebruik van jonge lui in Ubach, (in 1815 gesplitst in Ubach over Worms en

De voetwassing

Übach-Palenberg), om op vastenavond elkaar de voeten te wassen. Het grote probleem daarbij was, dat het jonge mensen van 'beiderlei kunne' waren en soms ook de kuiten een wasbeurt kregen. De voetwassing werd door de overheid als doelloos en vooral als 'zederverwilderung' beschouwd... Op 26 februari 1818 zag de regering zich genoodzaakt de 'voetwassing' allerstrengst te verbieden.

*De voetwassing in Ubach werd in 1818
verboden*

14.7.3. Carnavalitis

Inmiddels weten wij dat Reformatie en Rome, qua vastenavond aan één lijntje trokken. Daaraan veranderde niets toen mettertijd de vermommende vastenavond veranderde in een commerciële carnaval. Op één punt waren Rome en protestanten het roerend met elkaar eens: de vastenavondviering was al verdwenen en ook carnaval zou het veld moeten ruimen. De novemberuitgave 1958 van het Limburgse maandblad *De Bronk* besteedde veel kritische kolommen aan het *Carnavalsprobleem*. Aspecten die onlosmakelijk met carnaval verbonden zijn, stonden voor de redactie onder de noemer 'uitwassen'. Priesterredacteur Jos Poels, wist noch van de hoed, noch van de rand, want in zijn stuk refereert hij aan de christelijke viering van *fastelaovend*. Woordelijk schrijft hij: 'Wij christenen behoren ons te beperken tot een driedaagse vastenavondviering!' (...) De pastoor had moeten weten dat het *omkeereffect* verbonden aan de vermommende vastenavond veel minder christelijk was, dan de verheerlijking van de Rijnlandse soldatesca, lees carnaval. Hij vond voor het 'kinderachtig' gedoe een nieuwe term, noemde het *Carnavalitis* en vond het onverteerbaar, dat het volk tijdens de drie dolle dagen, de teugels liet vieren en het offer werd van de zonde der lichtzinnigheid. (...) Aan de 'vooravond' van de vermeend vrije jaren zestig, met het motto *Make-love-not-war* en *Flowerpower*, had de jeugd geen boodschap meer aan bedenkelijke boeien. In die tijd begon de Kerk haar grip op de, door de eeuwen heen steeds, volgzame meute te

verliezen. De bekende en zeer humane paus Johannes XXIII (1881-1958-1963), die veel te kort op de Heilige Stoel zat, riep tot ieders verrassing reeds op 25 januari 1959 het Tweede Vaticaanse Concilie bijeen met het motto *Aggiornamento*. Daarmee bedoelde hij: *De Kerk aanpassen door haar bij de tijd te brengen*. Dertien jaar na de dood van Johannes, beloofde Radio Vaticana in 1976, pop- en carnavalsmuziek uit te zenden, maar daar was natuurlijk een 'mits' aan verbonden. De verantwoordelijke Mgr. Macchie maakte duidelijk, dat men uitsluitend liedjes opneemt, waarin de woorden *liefde* en *kussen* niet genoemd worden. (...)

14.7.4. Dominicanen

Herinneren wij ons aan het boek *Malleus Maleficarum* (*De Heksenhamer*), letterlijk 'De hamer van vrouwen die schadelijke magie bedrijven', dat 1485-1486 door de inquisiteur-dominicaan Kramer geschreven werd. Reeds een jaar eerder, in 1484, werd paus Innocentius VIII door pater Kramer op de hoogte gesteld van het feit, dat hij in Duitsland bij de heksenvervolgingen veel tegenstand ondervond van wereldlijke gezagsdragers. Die paus vaardigde op 5 december 1484 de bul *Summis desiderantes affectibus*, (Omdat we ten zeerste verlangen) uit. Hierin verordende de paus, dat aan inquisiteurs onvoorwaardelijke steun moest worden verleend in hun strijd tegen heksen. Kramer, een bezeten vrouwenhater, schreef vervolgens *De Heksenhamer*, het meest beruchte en schandelijkste werk dat ooit gedrukt werd. De redeneringen van de dominicanen waren zeer warrig en bizar, maar hadden eeuwenlang enorme invloed. Feitelijk was het boek 'De catechismus van de religieuze intolerantie'. Om het werk gezag te verlenen voerde pater Kramer, de gezaghebbende dominicaan Jacobus Sprenger op als mede-auteur. De verspreiding van het boek was gemakkelijk, omdat sinds ca. 1460 de boekdrukkunst algemeen was. Deze kerkelijke 'handleiding' werd met een satanisch cynisme geschreven, om eerbare vrouwen, niet zelden wijsvrouwen/vroedvrouwen, genadeloos te vervolgen en ter dood te brengen. Tussen 1486 en 1669 verschenen niet minder dan

vierendertig oplagen van dit verschrikkelijke boek dat naar bescheiden schattingen 60.000 mensen naar de brandstapel verwees.

Oneerbare berechting van verdachte vrouwen

Opmerkelijk is dat ook de protestanten de roomse 'Heksenhamer' als leidraad bij hun niet minder wrede heksenvervolgingen gebruikten. In het boek maakten de dominicanen duidelijk dat wellustigheid onnatuurlijk is, dat hekserij waarlijk bestaat en op welke wijze de heksen voorgeleid en gedood moesten worden. Wie op de hoogte is van de gruweldaden die tegen onschuldige mensen bedreven werden, kan de (nieuwe) Nederlandse uitgave onmogelijk zonder gemengde gevoelens lezen. De Heksenhamer als instrument, was een bizar, waanzinnig en misdadig boek.

Hadden de dominicanen vijf eeuwen later iets goed te maken? In 1976 maakten dominicanen uit de Spuistraat te Amsterdam op zeer progressieve wijze duidelijk, dat wellustigheid door de natuur ingegeven is, dat seksuele gemeenschap, als bron van plezier en lichamelijk geluk, vóór, tijdens of na *carnaval*, een normale zaak is. Ook verklaarden zij, dat homoseksualiteit voor veel mensen een weg is naar hun vorm van geluk en dat geen religie hen daarbij in de weg mag staan. Masturbatie beschouwen deze doortastende dominicanen als een zaak, die aan geen geboden of verboden gebonden is. Het is een feit dat vrome gelovigen en hun voormannen meer dan gemiddeld door seks geobsedeerd raken en zich opvallend vaak concentreren op de alledaagse lichaamszone tussen navel en kruis. Daar was Mgr. Zwartkruis, bisschop van Haarlem en een trouw dienaar van de paus, het natuurlijk niet

mee eens en schreef in een brisante (open) brief aan de dominicanen, dat de seksuele ethiek van Rome veronderstelt, dat de gevende liefde, die zich onthoudt van seksuele gemeenschap, de eerste opdracht is. (...)

In 16e eeuwse tekeningen liet men de fantasie over heksen de vrije loop Getekend door Hans Baldung 1514

Prefatie

Door de eeuwen heen werd vastenavond negatief gekoppeld aan onkuisheid, door de Amsterdamse dominicanen werd wellustigheid positief gekoppeld aan carnaval. Wil de echte dominicaan nu opstaan?! De volgende keer 'varen' we met de middeleeuwse *Blaue Scuute* (scheepswagen) van Kornelimünster naar Sint Truiden. De narrenwagen werd ook wel *Carrus Navalis* genoemd en het is best mogelijk dat het begrip carnaval hiervan afgeleid werd.

W7123T39032